

MERT HÜSEYİN AKGÜN**27 Mayıs'tan 15 Temmuz'a Türk yargısının demokrasiyle imtihanı**

Oluşturduğu hasarların etkilerini halen yaşadığımız 12 Eylül Darbesi'nin üzerinden kırk yıl geçti. Maalesef 12 Eylül demokrasiye hukuk dışı müdahale anlamında ne ilk ne de son teşebbüs oldu. Sonuncusunu [15 Temmuz](#)'da yaşadığımız askeri darbelerin Türkiye için yeni bir olgu olmadığı Türk siyasi tarihi hakkında az da olsa bilgi sahibi olan herkesin malumudur. [27 Mayıs](#), 12 Mart, 12 Eylül, 28 Şubat ve 15 Temmuz hemen akla gelenlerdir. Ancak müzmin darbeci Albay Talat Aydemir'in 1962-63 kalkışmaları, sol sosyalist eğilimli 9 Mart cuntası ya da daha yakın tarihteki 27 Nisan e-muhtırası gibi darbe vb. girişimler de demokrasimiz üzerinde önemli tahribat yapan eylemler arasındadır. Şüphesiz her demokratik hukuk devletinde bu eylemler en ağır şekilde cezalandırılması öngörülen suçlar arasında yer alır ve Türk hukuku da bundan müstesna değildir. 1926'da kabul edilen 765 sayılı eski [Türk Ceza Kanunu](#)'nda hükümeti devirmeye teşebbüs suçunun idamla cezalandırılması öngörülmüştür. Yeni ceza kanunu ise aynı suç için en üst müeyyide olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını kabul etmiştir.

Bu cezai yaptırımların yaşadığımız dokuz askeri müdahaleyi göz önüne alırsak darbeleri önleyemediği ve teorik düzeyde kaldığı bir gerçektir. **Fakat ironik olan pozitif hukuku uygulamakla görevli yargı mercilerinin 15 Temmuz istisnasına kadar bırakın darbecilere karşı tutum almayı, çoğu zaman onların yanında hatta zaman zaman öncü pozisyonda yer almasıdır.** Esasen yargının bu konudaki bozuk sicilinin geçmişi Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar uzanır. Hukuk ve yargı alanında köklü değişimler hayata geçirilse de siyasi saiklerle hukuk devletinin teminatı olan yargı bağımsızlığına gölge düşüren gelişmeler yaşanmıştır. İstiklal Mahkemeleri ve Yassıada Mahkemesi gibi tabii hakim ilkesine aykırı şekilde oluşturulan olağanüstü yargı mercileri yargının siyasallaşmasını beraberinde getirerek sistematik sorunlar oluşturmuştur.

Demokratik siyasetin üzerindeki gölge

1960'tan 2010'lara kadar geçen yarım asrı aşkın sürede yargıya hakim olan ideoloji ve aktörler değişse de sabit kalan şey antidemokratik vesayetçi anlayış oldu. Üstelik bu durum Yassıada faciasının yaşandığı 27 Mayıs, hukuk katliamlarına sahne olan 12 Eylül sıkıyönetim yargılamaları ve yargının brifinglerle Genelkurmayın emir komutasına girdiği 28 Şubat gibi darbe dönemleriyle de sınırlı kalmadı. Yargısal veyahut askeri vesayet demokratik yollarla göreve gelmiş hükümetleri hiçbir zaman yalnız bırakmadı.

Bu kronik problem tüm demokratikleşme çabalarına karşın [AK Parti](#) hükümetleri döneminde de kendisi gösterdi. Avrupa Birliği müktesebatına uyum çerçevesinde yargı reformunu içeren çok sayıda yasa paketi birbiri ardına yürürlüğe sokuldu; **DGM'lerin kaldırılması, askeri mahkemelerin yetki alanının**

daraltılması ve nihayet 2010 Anayasa değişikliklerini içeren bu reform sürecine rağmen AK Parti iktidarı neredeyse son beş yıla kadar yargı vesayetinin baskısını hep hissetti. Yargısal vesayet çeşitli girişimlerle siyasi iktidarın gayrimeşru ortağı olarak varlığını sürdürmeye çalıştı.

2002'den itibaren hükümetin hemen her icraatının Danıştay engeline takılması, Anayasa Mahkemesinin aktivist ve fakat hukuku zorlayan "367" ve "başörtüsü" kararları halen hafızalardadır. Ancak tüm bunların ötesinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 2008'de AK Parti'ye hukuken zayıf iddialarla kapatma davası açması yerli ve yabancı bütün demokratik çevrelerde şok etkisi oluşturdu. Herkesin hatırlayacağı gibi altı yıldır iktidar olan ve henüz bir yıl önce gerçekleşen seçimlerde önemli bir halk desteğini kazanarak güven tazeleyen AK Parti sadece bir oy farkla kapatılmaktan kurtulabildi.



Vesayetın el deęiřtirmesi

AK Parti'li yıllarda yargı vesayetindeki ikinci perde ise 2010'da başladı. Ne hazindir ki Türkiye'nin büyük umutlarla yargıyı vesayetten arındırmak için hayata geçirdiği 2010 Anayasa değişikliklerinin ardından yargıdaki vesayet bu kez el değiştirmiş özellikle HSYK üyelerinin hakim ve savcılar tarafından seçilmesi sisteminin benimsenmesi öngörülemez bir biçimde yargının FETÖ vesayetine girmesine yol açtı. **Yargı mensupları arasında çoğunluğu oluşturmasalar da kolektif şekilde hareket etmeleri FETÖ'nün yargı yapılanmasının**

seçimleri kazanmasını ve HSYK üzerinden tüm yargıyı tahakkümü altına almasını sağladı. Türkiye 2010 sonrası yargının FETÖ kontrolüne girmesinin bedelini 7 Şubat MİT krizi, 17-25 Aralık darbe girişimi, MİT tırlarının durdurulması ve yasa dışı dinleme skandalları gibi sayısız kumpas operasyonlarını yaşayarak ödedi.

2014 HSYK seçimleri sonucunda FETÖ'nün yüksek kuruldaki çoğunluğunu kaybetmesi ise yargıda yeni bir dönemin başlangıcı oldu. HSYK'nın örgüt güdümünden uzaklaştırılması FETÖ'ye karşı yürütülecek adli mücadelenin de ilk adımını oluşturdu. 2014-2016 arasında yargı eliyle FETÖ'ye karşı sınırlı fakat etkili bir şekilde yürütülen mücadele sayesinde 15 Temmuz darbe girişimi sonrası hem darbecilere hem de tüm örgüte dönük kararlı adımlar süratle atılabildi. Henüz darbe girişimi devam ederken 15 Temmuz saat 23.20'de darbeye karşı demokrasinin ve hukukun yanında saf tutan savcılarca ilk gözaltı ve soruşturma işlemleri başlatıldı. **Bu an aslında Türkiye'de yargının demokrasiyle ilişkisinde tarihi bir kırılmayı da sembolize ediyor.**

Savcılık ve mahkemelerin 15 Temmuz yargılamalarında bir hukuk destanı yazdığını söylemek hiç de abartılı olmayacaktır. Yargı bir yandan kendi içerisindeki örgüt mensubu hakim ve savcılarını ayıklarken diğer taraftan yurt genelinde yüz binden fazla soruşturmayı yürüttü ve güçlü delillere dayanan davaların açılması sağladı. Bugüne dek hep sonu gelmeyen yargılama süreleriyle anılan adli makamlar her türlü güçlüğe karşın darbecilerden hesap sorma ve darbeyi aydınlatma maksadıyla açılan 289 darbe davasının 276'sında hükümlerini verdi.

Diğer taraftan darbe davalarında toptancı bir anlayışla hareket edilmeden suçlu ile suçsuzun ayırt edilmesine özen gösterildi ve sanıkların yüzde kırka yakını hakkında beraat kararları verildi. Sonuç itibarıyla tüm bu yargı süreçleri Türkiye'yi artık darbeci askerlerin iktidarları yargıladığı bir ülkeden darbecilerin yargılandığı bir devlet konumuna taşıdı. **Bununla birlikte önemle vurgulamalıyız ki acı neticelerini halen yaşadığımız darbelere karşı en etkili önlem hukuka sıkı sıkıya bağlı kalmak ve demokratik kurumları güçlendirmek olacaktır.**

YAZARIN ÖNCEKİ YAZILARI

Tüm Yazıları >

- > **Enver Altaylı dosyası ne anlatıyor? (8.2.2020)**
- > **FETÖ'nün siyasi kanadı: pragmatik ittifaklar-siyaset üstü yapılanma (25.1.2020)**
- > **Tarihe not düşen yargılamalar: Genelkurmay Çatı Davası (22.6.2019)**

SABAH

SABAH